

FƏNN SILLABUSU

İxtisas: 050116-Tarix müəllimliyi A/B

Kafedra: Tarix və onun tədrisi metodikası

Fakültə: Tarix coğrafiyası və incəsənət

I Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Azərbaycan tarixi-1 (Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinin 02.02.2022-ci il tarixli F-55 sayılı əmri ilə nəşr hüququ (qrif) verilmişdir.) Lənkəran -2022)

Kodu: IPF-B05.1

Tədris ili: I (2025-2026) Semestr: I

Tədris yükü: Cəmi 120 saat. Auditoriya saati -45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)

Təhsilalma forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 4 kredit

II Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: B.m Kəlbizadə Həşim Adil oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov küç., 21

Məsləhət günləri və saati: I gün saat 14⁰⁰-15⁰⁰

E-mail ünvanı: kadusimerd@mail.ru

III Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

2. Azərbaycan tarixi III cildlik I cild Bakı, 1958, 448 s.

3. Azərbaycan tarixi: I hissə. (Ali məktəblər üçün dərslik) Bakı, 1994, 719 s

4. Azərbaycan arxeologiyası, VI cildlik I cild. BAKI, 2007. 383 s

5. Azərbaycan tarixinə dair qaynaqlar. Bakı: Çıraq, 2007, 400 s..

6. Azərbaycan tarixi.(öçerklər) Rəcəbli Q.Ə. Bakı, «Elm və təhsil», 2013, 542 səh.

7. Azərbaycan etnoqrafiyası. Bakı, 2007. 543 səh.

Мonoqrafiya və vəsaitlər

8.Алиев И., Очерк истории Атропатены. Баку: Азернешр, 1989, 160 с.

9.Алиев К., Античная Кавказская Албания. Баку, Азернешр, 1992, 237 с.

10.Алиев К.Г., Античные источники по истории Азербайджана, Баку: Элм, 1987, 130 с.

11.Ариф Мəmmədov. Археология və etnoqrafiya. Elm nəşriyyatı. Gəncə, 2008. 237s

12. Ашурбейли С. Ширваншахлар dövləti. Bakı: Avrasiya press, 2006, 416 s.

13. Bunyadov Z. Azərbaycan VII-IX əsrlərdə. Bakı, 2007. 235 s.

14. Bünyadov Z.M. Azərbaycan Atabəyləri Dövləti. Bakı: Şərq-Qərb, 2007, 268 s.

15. Əfəndiyev O. Azərbaycan Səfəvilər dövləti. Bakı, Şərq-Qərb, 1993, 2007, 300 s.

16. Fazili Abdulla. Atropatena er.əv. IV – er.VII əsr. Bakı: Elm, 1992, 216 s.

17. Fərzəliyev. Ş. Azərbaycan XV əsr Azərbaycan dövlətlərinin quruluşu. Bakı, 2003. 116 s.

18. Kalankatlı M. Albaniya Tarixi. (Müqəddimə, tərcümə, qeyd və şərhlər akad. Z.Bünyadovundur). Bakı: Elm, 1993, 235 s.

19. Qəzvini Zeynəddin Bin Həhdullah, Zeyl-e tarix-e qozide. (farscadan tərcümə M.Kazımov və V. Piriyevidir),

Bakı: Elm, 1990, 211 s.

20. Piriyevidir V. Z., Azərbaycanın tarixi coğrafiyası. Bakı, Araz nəşriyyatı, 2002, 152 s.

21. Kəlbizadə E. Naxçıvanın tarixi coğrafiyası (XII-XVIII əsrin I yarısı) Naxçıvan-2016. 199 s

22. Piriyevidir V. Z., Azərbaycan XIII-XIV əsrlərdə. Bakı, 2003, 458 s.

23. Şərifli M. IX əsrin ikinci yarısı – XI əsrlərdə Azərbaycan feodal dövlətləri. Bakı= Elm, 1978, 242 s.

24. Vəlixanlı N. Ərəb xilafəti və Azərbaycan. Bakı, 1993. 170 s

25. Rəfiq Özdek. Türkün qızıl kitabı. 2-ci kitab. Bakı, 1993, 253 s

26. Mahmudov Y. Azərbaycan diplomatiyası. Bakı, 1998. 275 s

27. Yusifov Y. Qədim Şərq tarixi. Bakı, 1993. 478 s.

IV Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI Fənnin təsviri və məqsədi: Azərbaycan tarixinin tədrisi Vətən tarixinin mənimsənilməsi elmdir. Vətən tarixini öyrənməklə hər bir vətəndaş özünün milli mentaliteti ilə tanış olur. Azərbaycan tarixinin bu fənnə dair

akademik nəşrlərdən öyrənmək, eyni zamanda ayrı-ayrı mövzulara aid monoqrafiyalarla tanış olmaq, Azərbaycan tarixinin tarixşünaslığına və mənbəşünaslığına diqqət yetirmək, Vətən tarixini öyrənməklə Vətəni sevmək və Vətəni sevməyi öyrətmək əsas məqsədir.

VII Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal-tələbə keçirilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir.
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçirilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

Nö	Bal	Qiymət	
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

X Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam – intizam qaydalarını pozduqda sənəmdə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

Təqvim mövzu planı: 30 saat mühazirə, 15 saat seminar

Keçirilən mühazirə və seminar mövzuları		Müh.	Sem.
1.	Mövzu: Azərbaycan tarixinin öyrənilməsi əhəmiyyəti, mənbələri və tarixşünaslığı Plan: 1. Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinin əhəmiyyəti. 2. Azərbaycan tarixinin mənbələri və tarixşünaslığı. Mənbə: (1, s.44-54, 2: s.7-10, 3:)	2	2
2.	Mövzu: Azərbaycanda ibtidai icma quruluşu Plan: 1. Azərbaycanda ibtidai icma quruluşu və onun mərhələləri. 2. Daş dövrü və onun mərhələləri. 3. Azərbaycan Tunc və erkən dəmir dövründə. Mənbə: (1, s.44-54, 2: s.7-10, 3: s.5-20)	2	
3.	Mövzu: Azərbaycan ərazisində erkən dövlət qurumları. Plan: 1. Aratta, Lullubi və Kutı dövlət qurumları. 2. Azərbaycan ərazisi e. ə. II minillikdə. Mənbə: (1, s.44-54, 3: s.5-20)	2	2
4.	Mövzu: Azərbaycan Midiya, Əhəməni və Makedoniyalı İsgəndərin imperiyası dövründə Plan: 1. Manna dövləti. 2. Azərbaycan-Manna dövləti Midiya və Əhəməni imperiyası tərkibində. 3. Azərbaycan Makedoniyalı İskəndər imperiyası dövründə.	2	

	Mənbə: (1.: s.44-54, 3: s.5-20)	2	2
5.	Mövzu: Azərbaycanda Ateşpərəstlik Plan: 1. Ateşpərəstlik və Avesta. 2. Ateşpərəstliyin mançilik, məzdəkilik və xürrəmilikdə təcəssümü. Mənbə: (6:s.53-60, 8:s.35-39, 6:s.54-60, 28:s.385-396)	2	
6.	Mövzu: Atropatena dövləti. Plan: 1. Atropatena dövlətinin yaranması. 2. Atropatena Parfiyanın hakimiyyəti dövründə. Mənbə: (1:252-327 6:s.42-59, 16:s.54-60, 28:s.396-410.)	2	2
7.	Mövzu: Albaniya dövləti Plan: 1. Albaniya dövlətinin yaranması. 2. Albaniya Parfiyanın hakimiyyəti dövründə. Mənbə: (9:s.12-79, 6:s.7-59, 18:s.3-235, 28:s.396-410.)	2	
8.	Mövzu: Azərbaycanda Xristianlıq. 1. Azərbaycanda Xristianlığın yaranması və yayılması. 2. Azərbaycanda Xristianlığın dövlət dininə çevrilməsi və kilsə məclisləri. Mənbə: (1:s.328-415, 2:s.65-85, 3:s.52-73, 6:s.60-67, 9:s.12-79, 16:s.7-59, 18:s.3-235, 28:s.396-410.)	2	2
9.	Mövzu: Azərbaycan Sasanilər imperiyası dövründə Plan: 1. Atropatena və Albaniya Sasani dövlətinin tərkibində. 2. Albaniya Bizans-Sasani müharibələri dövründə 3. Girdiman dövləti və Cavanşirin xarici siyasəti Mənbə: (16:s.7-59., 18:s.38-41.)	2	
10.	Mövzu: Azərbaycanın Xilafət tərəfindən işğalı və İslamın qəbulu Plan: 1. Xilafətin meydana gəlməsi və İslamın yayılması. 2. Ərəblərin Azərbaycana işğalı və onlara qarşı mübarizə. Mənbə: (1.2:s.170-192, 2: s.144-157, 3:s. 24:s.12-130.)	2	
11.	Mövzu: Azərbaycanda Xilafətin torpaq, vergi və köçürmə siyasəti. Plan: 1. Xilafətin Azərbaycanda torpaq və vergi siyasəti.. 2. Ərəblərin köçürmə siyasəti və sosial baza yaratmaları. Mənbə: (1.2:s.170-19224:s.12-130.)	2	2
12.	Mövzu: Xürrəmilər hərəkatı və onun tarixi əhəmiyyəti. Plan: 1. Xürrəmilər hərəkatının birinci dövrü 2. Babəkin başçılığı altında azadlıq mübarizəsi. 3. Xürrəmilərin məğlubiyyəti və üsyanın tarixi əhəmiyyəti Mənbə: (1.2:s.236-254 267-273, 20:s.52-60, 24:s.131-145.)	2	
13.	Mövzu: IX-XI əsrlərdə Azərbaycan feodal dövlətləri Plan: 1. IX əsrlərdə Azərbaycanda feodal dövlətlərinin yaranması üçün tarixi şərait. 2. Şirvanşah Məzyədilər və Sacilər dövlətləri. Mənbə: (6:s.115-132, 12: s.112-134, 20:s.52-60, 24:s.12-130.)	2	2
14.	Mövzu: Salarilər, Rəvvadilər və Şəddadilər dövlətləri Plan: 1. Salarilər dövləti. 2. Rəvvadilər dövləti 3. Şəddadilər dövləti. Mənbə: (1.2:s.283-336, 6:s.119-123, 20:s.52-60, 23:s.1:2:s.337-349,).)	2	
15.	Mövzu: Səlcuq oguz türklərinin Azərbaycana gəlməsi Plan: 1. Səlcuqların Azərbaycana işğal etmələri. 2. Azərbaycan Səlcuq imperatorluğunun tərkibində. İraq Səlcuq sultanlığı 3. Azərbaycan xalqının formalaşması Mənbə: (3:s. 300-305, 6:s.134-147, 14:s.15-43).131-145.)	2	1

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Azərbaycan tarixi fənnin tədrisi prosesində fənnin predmet və vəzifələrini, tarixin tədrisi prosesində müəllim və tələbələrə fəaliyyətini artırmaq, fənn üzrə nəşr edilmiş yeni ədəbiyyat və mətnlərlə işi öyrənməkdə tədrisin keyfiyyəti daha da yüksəldilir. Azərbaycan tarixi fənninin tədrisində yeni pedaqoji texnologiyalardan istifadə ilə tədris gücləndirilməlidir.

XII. Azərbaycan tarixi fənni üzrə təlim nəticələri

- Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinə sdaqət hissi formalaşdıraraq, dövlətçilik ənənələrinin keçmişi və bugünü haqqında zəruri biliyi, faktları cəmiyyətin müasir vəziyyətinə uyğun təsvir edir.
- Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrinin tarixi, yaranması, formalaşması və inkişafı dinamikasını dövrün xüsusiyyətləri baxımından izah edərək, onlar arasında səbəb və nəticə əlaqələrini izah edir.
- Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin formalaşmasına təsir edən siyasi, ideoloji, iqtisadi və mədəni amillərin rolunu, fəal vətəndaşlıq mövqeyi baxımından nümayiş etdirir.
- Azərbaycan tarixi fənnindən əldə etdiyi bilikləri təcrübədə istifadə etmək üçün elmi – pedaqoji və metodiki təhlillər apararaq, əldə etdiyi nəticələri yaradıcılıqla təcrübədə tətbiq edir;
- Müasir dünyada Azərbaycan dövlətçiliyinin yeri və rolunu sistemli təhlil edərək, fərziyyə və mülahizələr irəli sürür;
- Təlim strategiyalarından, qiymətləndirmə mexanizmlərindən, müasir təlim texnologiyalarından istifadə edilməsi bacarıqlarını yeni pedaqoji tefəkkürə, öyrənmə və tədris etmə verdişlərinə uyğun tətbiq edir

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. Kollokvium sualları:

I kollokvium sualları:

1. Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinin əhəmiyyəti.
2. Azərbaycan tarixinin mənbələri və tarixşünaslığı.
3. Azərbaycanda ibtidai icma quruluşu və onun mərhələləri.
4. Daş dövrü və onun mərhələləri.
5. Azərbaycan Tunc və erkən dəmir dövründə.
6. Aratta, Lullubi və Kutl dövlət qurumları.
7. Azərbaycan ərazisi e. ə. II minillikdə.
8. Manna dövləti.
9. Azərbaycan Midiya və Əhəməni İmperiyası tərkibində.
10. Azərbaycan Makedoniyalı İskəndər İmperiyası dövründə.

II kollokvium sualları:

1. Ateşpərəstlik və Avesta.
2. Ateşpərəstliyin mançilik, məzdəkilik və xürrəmlikdə təcəssümü.
3. Atropatena dövlətinin yaranması.
4. Atropatena Parfiyanın hakimiyyəti dövründə.
5. Albaniya dövlətinin yaranması.
6. Albaniya Parfiyanın hakimiyyəti dövründə.
7. Azərbaycanda Xristianlığın yaranması və yayılması.
8. Azərbaycanda Xristianlığın dövlət dininə çevrilməsi və kilsə məclisləri.
9. Atropatena və Albaniya Sasani dövlətinin tərkibində.
10. Albaniya Bizans-Sasani müharibələri dövründə.

XV. İmtahan sualları:

1. Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinin əhəmiyyəti.
2. Azərbaycan tarixinin mənbələri və tarixşünaslığı.
3. Azərbaycanda ibtidai icma quruluşu və onun mərhələləri.
4. Daş dövrü və onun mərhələləri.
5. Azərbaycan Tunc və erkən dəmir dövründə.
6. Aratta, Lullubi və Kutl dövlət qurumları.
7. Azərbaycan ərazisi e. ə. II minillikdə.
8. Manna dövləti.
9. Azərbaycan Midiya və Əhəməni İmperiyası tərkibində.
10. Azərbaycan Makedoniyalı İskəndər İmperiyası dövründə.
11. Ateşpərəstlik və Avesta.
12. Ateşpərəstliyin mançilik, məzdəkilik və xürrəmlikdə təcəssümü.
13. Atropatena dövlətinin yaranması.
14. Atropatena Parfiyanın hakimiyyəti dövründə.
15. Albaniya dövlətinin yaranması.
16. Albaniya Parfiyanın hakimiyyəti dövründə.
17. Azərbaycanda Xristianlığın yaranması və yayılması.

18. Azərbaycanda Xristianlığın dövlət dininə çevrilməsi və kilsə məclisləri.
19. Atropatena və Albaniya Sasani dövlətinin tərkibində.
20. Albaniya Bizans-Sasani müharibələri dövründə
21. Girdiman dövləti.
22. Cavanşirin xarici siyasəti
23. Xilafətin meydana gəlməsi.
24. Azərbaycanda İslamın yayılması.
25. Ərəblərin Azərbaycana işğalı və onlara qarşı mübarizə.
26. Xilafətin Azərbaycanda torpaq və vergi siyasəti.
27. Ərəblərin köçürmə siyasəti.
28. Xürrəmlər hərəkatının birinci dövrü
29. Babəkin başçılığı altında azadlıq mübarizəsi.
30. Xürrəmlərin məğlubiyyəti və üsyanın tarixi əhəmiyyəti
31. IX əsrlərdə Azərbaycanda feodal dövlətlərinin yaranması üçün tarixi şərait.
32. Şirvanşah Məzyədilər dövləti.
33. Səcilər dövləti.
34. Salarilər dövləti.
35. Rəvvadilər dövləti
36. Şəddadilər dövləti.
37. Səlcuqların Azərbaycana işğal etmələri.
38. Azərbaycan Səlcuq imperatorluğunun tərkibində.
39. İraq Səlcuq sultanlığı
40. Azərbaycan xalqının formalaşması

Azərbaycan tarixi-1 fənninin sillabusu 050116-Tarix müəllimliyi ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Tarix və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (12 sentyabr 2025-ci il, protokol № 1).

Kafedra müdiri : dos. K.F.Mahmudov

Fənn müəllimi : b/m. H.A.Kəlbəyev